

Dr. Václav Řezníček:

Lidový soud nad zloději na Skalicku r. 1848.

Metternichovo státnické umění konečně tak se přežilo, že vládní jeho systém zůstával bez moci a vlivu i v odlehle podhorské krajince, již obýval zbožný, tichý a poslušný český lid. Toho dokladem bylo na úpatí Krkonošů a hor Žaltmanských rozprostírající se Skalicko, kde pak následkem toho došlo k nejhroznějším výstupům, jaké se též i v nejkliďnějším kraji mohou vyskytnouti, začne-li lid sám souditi. Jest to kus úžasně a kruté historie ze života a citu českého lidu. Aby časem ve mnohém v zapomenutí nevešla, vyličuji ji přesně historicky, a sice pragmaticky a podrobně jednak dle sdělení účastníků a očitých svědků, od nichž jsem o výstupech těch vyprávěti slýchával, jednak dle zápisů v pamětních knihách a farních matrikách na Skalicku.

Ve druhé polovici let čtyřicátých minulého století najednou začalo se na Skalicku objevovati zlodějství, o němž zde dříve ani slýcháno nebyvalo. Krádeže stále se množily, zloději stávali se opovázlivějšími, což nasvědčovalo, že jednak mají odběratele a přechovávače a jednak i ochránce. Byl-li některý ze krádeží podezřelý člověk u patrimoniálního práva na náhodském zámku udán, žalobci bylo tam vyhrožováno trestním stiháním pro nárek cti zachovalého muže, ač mnohdy se určitě vědělo, že se jedná o skutečné zloděje. Na ochranu proti nim všeobecně se v noci hlídalo. Ale hlídající musili často utéci nebo se skrýti, neboť zloději přicházeli v celých tlupách. Jedni obstoupili k vykradení určené stavení a jiní v něm pak loupili. Do měst se neodvažovali, řádili jenom na vsích, nikoho tam ze svých návštěv nevyjímajíce, což také zažil vlastenecký kněz, národní buditel a spisovatel Josef Myslimír Ludvík. Ten dne 11. července 1847 z lokálie Studnička dostal se za faráře na Boušín, kde ho zloději ihned v září na to, když se tam úplně nastěhoval, navštívili a do poslední možnosti faru mu vykradli. Poměry stávaly se proto na celém Skalicku nesnesitelnými a volání po odstranění bujejícího zde zlodějství bylo jako hlasem zanikajícím v poušti. Na náhodském zámku právní páni úředníci byli ke všem žalobám na krádeže na Skalicku hluchí.

Do těchto poměrů přišla v březnu r. 1848 konstituce a působení její začalo se také brzy jeviti i na Skalicku, kde zřízeny v České Skalici, na Hoříčkách a v Třebešově národní gardy, čili jak se zde říkalo »sousedské strážce«, a počátkem měsíce června provedeny byly tady volby do sněmu království Českého, při čemž za vikariát náhodský za poslance zvoleni byli Josef Pich, představený z Hoříček, a J. Hubka, návladní města Náchoda. Sněm tento však svolán nebyl. Konstituci mnozí na Skalicku vykládali si však dle vkusu své vlastní obraznosti, což především učinili řádící zde zloději. Ti opatřili se nyní také střelnou zbrojí. Koncem měsíce máje vypravili se v noci na lup do vsi Mezleče, chtějíce tam, okrásti hospodáře Bartoše. Ten však hlídal, zpozoroval je a vyšel na ně s otázkou, co chtějí, odhodlán jsa majetek svůj hájiti. Tím ze svého počínu vyrušení zloději po Bartošovi střelili a poranili ho do kolena. Hlukem z toho vzniklým vybouřeno bylo sousedstvo, proto zloději musili rychle prchnouti. Že však užili střelné zbraně, pochopitelně všeobecně lid v celém kraji podráždilo, neboť nikdo necítil se bezpečným více již ani životem.

Při útěku od stavení Bartošova v Mezleči jeden ze zlodějů ztratil čepici, dle níž byl pak brzy nalezen. Člověk ten tiše povolán byl k představenému, kde z účasti na zlodějské výpravě

v Mezleči usvědčen. Při tom byl vyzván, aby pověděl, kdo byli jeho společníci a kdo z nich po Bartošovi střelil. Usvědčený z počátku zdráhal se to říci. Avšak vida, že je zle, konečně na ubezpečení, že jemu se nestane nic, pak-li ostatní prozradí, pověděl jejich jména. Zatím ponechán byl v bezpečí, aby nemohl nikoho varovati, a ihned učiněna byla na Hoříčkách opatření, aby prozrazení zloději byli schytáni. Především šlo o to, aby lapen byl jejich »hejtman« Jan Špetla ze Slatiny. Proto byl jmenovaný nenápadně střežen, až bude doma ve své chalupě č. 138 na slatinských Končinách. Když bedlivě ho sledující na Hoříčky podali pokyn, že Špetla dlí doma, sousedská stráž čili garda na Hoříčkách vstoupila do zbraně a majíc bezpečnou zprávu, že Špetla vedl zlodějskou výpravu do Mezleče na hospodáře Bartoše, vytáhla večer v pondělí dne 5. června do Slatiny, aby nejprve jeho zatkla. V tichosti obstoupila na slatinských Končinách jeho chalupu a potom někteří silní a neohrožení členové její vešli do stavení, aby Špetlu odvedli.

Avšak vedle něho, tehdy 42letého muže, našli tam ještě 31 rok starého jeho bratra Josefa Špetlu ze Slatiny a Ignáce Siegla, vysloužilého vojáka a tuláka, který krajem žebraje lajdal a vyhlížel, kde by se co dalo ukrásti. Siegel byl Němec, rodilý z Janovic na panství Teplickém, a Jan Špetla ho ve své chalupě přechovával. Když hoříčtí gardisté do Špetlova stavení vešli, zloději zde shromáždění seděli u štědré večeře, posilující a chystající se na nějakou novou výpravu. Vidouce, že mají býti zatčeni, postavili se gardistům na odpor a bránili se. Ve rvačce takto vzniklé Jan Špetla vytrhl jednomu z gardistů pušku a byl by ho málem zastřelil. Avšak po delším zápase byli zloději konečně přemoženi, svázáni a vedeni do Mezleče před příbytek postřeleného Bartoše, kam hoříčská garda s nimi za úsvitu v úterý dne 6. června dorazila.

Zde byli zloději provazy a řetězy přivázáni ke stromům a sice tvářemi k jejich kmenům. Napotom byli obecním právem vyslýcháni, kde všude kradli, kdo jsou další jejich tovaryši, kdo odbírači. Zpráva o zjímání zlodějů ve Slatině a o dovedení jejich do Mezleče rychle roznesla se po širém okolí a lid se všech stran se sem sbíhal v náladě nanejvýš roztrpčené. Přicházeli zejména ti, kdo byli okradeni, aby své škůdce, proti nimž ovšem zuřili, osobně poznali a viděli. Zloději k otázkám jim kladeným nejprve mlčeli a dokonce se jim smáli, neberouce zatčení své dost vážně, patrně spoléhající a očekávající, že naleznou také zastánce. Avšak jinak soudil shluklý lid. Ten ve svém roztrpčení byl chováním jejich brzy netrpěliv a podrážděn a vyslýchání zlodějů ujal se sám, rázem změniv je ve způsob starodávného práva útrpného.

Když zloději nechtěli o svých tovaryších a odbíračích povědět po dobrém, jal se lid nutiti je k tomu násilím. Okradení nejprve začali je pruty a pak co komu do ruky přišlo, mlátiti, při čemž zloději lid ještě více dráždili, napomínající se k mlčení voláním: »Zadku, trp, hubo, mlč!« Do Mezleče nahrnula se zatím sta lidí a zloději byli zde bití po celý úterek 6. června, v noci na středu a pak ve středu 7. června, kdy byli bitím již tak ztrýznění, že je Antonín Müller, kaplan na Hoříčkách, svátostmi umírajících zaopatřil. V této své zbědovanosti své tovaryše a spojence konečně jmenovali. Udali, že to byli hlavně Josef Špetla ze Zliče, Jan Exnar z Říkova, který byl naznačen jako podhejtman patrně organisované rotý zlodějské, Ignác Kluština ze Žernova, Špaček vůbec Trepka zvaný ze Studnic a jistý Augustin Joudal. A také pověděli, že na náchodském zámku mezi úředníky měli ochránce hlavně v kancelistovi vrchnostenského úřadu Šulcovi.

Po tomto vyznání, k němuž byli zloději dva dny a noc trvajícím bitím od okradeného a roztrpčeného tím lidu donuceni, snažily se vlivnější osoby dalšímu trýznění jejich učiniti přítrž. Po dalším namáhání, když byla celá zlodějská společnost prozrazena, podařilo se lid v Mezleči sběhlý ukrotiti, že ve svém hněvu se mírnil.

Do České Skalice a do Třebešova obecním představenstvům a gardám poslány byly z Mezleče zprávy o tom, koho z tamního okolí zloději za své tovaryše naznačili, aby škůdci ti byli učiněni neškodnými a zatčeni. Ztlučení pak a hladem vysílení bratří Špetlové a Siegl potom vedeni byli z Mezleče večer ve středu dne 7. června domů do Slatiny. Avšak sotva že byli z Mezleče na mečovskou půdu dovedeni, lid v zástupech je provázející, dříve často od nich okradený, ve tmě se na ně vrhl a všecky tři je v polích k smrti utloukl. Rozdráždění to bylo vysvětlitelné, neboť ku př. jenom ve vsi Slatině pouze v zimě od listopadu 1847 do března 1848 provedeno bylo přes 30 nočních krádeží.

Lidovým soudem u Mečova postižení zloději Jan Špetla, Josef Špetla a Ignác Siegl byli napotom po ohledání krajské komise dne 12. června na Boušíně pohřbeni.

V České Skalici mezi tamním susedstvem panovaly již před r. 1848 roztrpčení a nespokojenost, mající pramen a původ svůj hlavně v jednání městského syndika čili písaře Javůrka, který si ve městě dělal, co chtěl a proti zřejmým jeho přehmatům u vrchnostenského úřadu na náchodském zámku nebylo žádného dovolání práva. Když pak vydána byla konstituce, susedstvo skalické proti jednání vrchností ustanoveného magistrátu, vlastně jeho syndika, nechtíc různá bezpráví a křivdy déle trpěti, v úterý po velikonocích dne 25. dubna povstalo. Mnoho susedů vešlo na obecní úřad, kde magistrátu činili výčitky a vedle toho písaře Javůrka zbili a z úřadu vyhnali. Vrchností dosazený magistrát se následkem tohoto projevu nespokojenosti ihned rozešel a susedstvo ke správě města dosadilo samo Hynka Víta, knihaře, jako purkmistra, Jana Vidličku, truhláře, a Karla Semeráka, truhláře, jako radní, kteří susedstvu slíbili spravedlivější správu obce a zavedení pořádku zákonům neodporujícího. Krajský úřad v Hradci Králové proti opatření tomu nečinil námitek žádných, patrně pokládaje je za odůvodněné.

Když 7. června došlo z Mezleče do České Skalice sdělení, kdo v okolí jejím jsou obávaní a nebezpeční zloději, susedstvem dosazená správa obce pokládala za věc zákonitého pořádku a veřejné bezpečnosti, aby je dala zjímati a učinila neškodnými. Proto skalická garda ihned vytáhla na dvě strany, aby to provedla. Jedna část její ve Zliči zatkla 36letého Josefa Špetlu, na Žernově 40letého Ignáce Kluštinu a Augustina Joudala. Druhá část její spolu s gardou třebešovskou zatkla v Říkově podhejtmana zlodějské roty 37letého Jana Exnara, 60letého Michala Jarouše a 59letou jeho manželku Františku, na kteréžto manžele se prozradilo, že kradené věci přechovávají a odbírají. Zloděj Špaček vulgo Trepka ve Studnicích honícímu lidu unikl.

Zjímaní tito zločinci byli ve průvodu velikých davů roztrpčeného lidu dne 8. června přivedeni do Skalice, kde byli na náměstí u kříže vyslýcháni a vyzváni, aby se ke svým zločinům přiznali. Když zpočátku zapírali a ještě vyhrožovali, lid se na ně vrhl a jal se je mlátiti a ze zlodějství je usvědčovati. Dělo se to bez milosrdenství a ukrutně, neboť zlodějům byly za nehty i špendlíky vráženy. Školní děti pak vedeny k hroznému jevišti tomu, aby prý viděly a pamatovaly si, jak se lupičství tresce. Zloději ke skutkům svým se konečně kajícně

přiznali žádající, aby byli zaopatřeni, což tehdejší skalický kaplan Antonín Charvát na náměstí, obklopen tisíci diváky, učinil.

Zatím donesly se zprávy o tomto vystoupení lidu proti zlodějům na Skalicku do Hradce Králové a do Náchoda, odkudž vrchnostenský kancelista Šulc uprchl, a do Skalice přijel vikář, náhodský děkan Josef Regner, a velitel náhodské gardy poslanec J. Hubka, kteří zde rozvášněnému lidu domlouvali, že zachází za hranice své oprávněnosti, když třeba i zloděje zabijí, a napomínali ho, aby uvážil následky toho. Avšak mluvili marně, neboť okradený a ustrašený lid nebyl žádné domluvě přístupný. Teprve když z Hradce Králové přijel krajský komisař Kraus, lid ve své rozhořčenosti a vášni ustál proto, že komisař nařídil, aby zloději byli naloženi na vůz a k dalšímu trestání dopraveni do Jaroměře. Komisař hleděl je tímto předstíráním zachrániti před ubitím.

Zatím k večeru ve čtvrtek dne 8. června vezení byli zloději místo do Jaroměře do Říkova. Když lid ve Skalici, na náměstí v tisících hlav se kupící a rokující o konečném vyplenění dlouho ho sužujících zlodějů, to zpozoroval, pustil se v davu za vozem, jež pod lesem Rousínem, kde se skalická cesta k Říkovu s jesenickou křížuje, v tak zvaných »Lukách« dohonil zloděje s vozu násilně složil a znovu tak krutě s nimi nakládal, že tři z nich zůstali v polích na místě mrtví, Josef Špetla, Ignác Kluština. a Františka Jaroušová.

Po parném a horkém dnu dostavila se večer bouřka s velikým lijákem, který lid od utlučených zlodějů odehnal pod střechy. Polomrtvý Jarouš žádal ještě kněze, v čemž mu vyhověno. Mělo se za to, že chce učiniti nějaké další přiznání. Když k němu kaplan Charvát v noci přišel, našel ho na pustém místě ležeti v posledním tažení. Udělil mu generální absoluci. Zmláceného Jana Exnara odvěkla manželka jeho v noci do Říkova domů, kde po osmidenních mukách skončil. Augustin Joudal byl také tak ubit, že doma brzy dokonal. V »Lukách« pod Skalicí zabiti zloději po odbyté komisi pochováni byli na hřbitově skalickém.

Následkem těchto událostí přitáhlo na Skalicko vojsko, které ostatní zloděje a jejich odbírače, jichž bylo ještě několik, schytalo a odvedlo do Josefova. Z lidu pak mnozí, o nichž bylo prokázáno, že zloděje nápadně tloukli, dostali se potom k hrdelnímu vyšetřování. Avšak o nových krádežích na Skalicku po tomto lidovém soudu nebylo dlouhá a dlouhá léta nic slyšeti. Události tyto byly by se možná ještě šíře rozvinuly, avšak když za průběhu jejich došly zprávy o bouřlivých svatodušních dnech v Praze, zatlačilo sledování událostí pražských tyto místní zájmy v pozadí a také následkem toho šíře v Čechách o nich se nemluvilo a noviny, jež přestaly vycházeti a potom měly zprávy důležitější, o nich nepsaly.

Postupem doby se i na Skalicku samotném na tento strašný lidový soud zapomínalo, jak účastníci a pamětníci jeho vymírali. Před čtyřiceti lety se o něm ještě často a mnoho vyprávělo, před dvaceti lety se naň ještě vzpomínalo, dnes však jest již na živu nevalně jeho pamětníků, neboť i z pamatujících ho dětí jsou dnes starci.

To jest historicky podané vyličení nemilosrdného a krutého lidového soudu nad zloději na Skalicku r. 1848. Buditel a spisovatel farář Josef Myslimír Ludvík v boušinské matrice zemřelých pod zápis v Mečově zabitých zlodějů napsal: »Běda, když netresce, kdo trestati má, pak musí trestati, kdo nemá!«

(**Dr. Václav Řezníček**, *9. září 1861 v Malé Skalici (součást České Skalice), †26. ledna 1924 v Praze, byl český spisovatel, novinář a ředitel knihovny Národního muzea.)

ŘEZNÍČEK, Václav: *Lidový soud nad zloději na Skalicku r. 1848*. Sborník Český lid, roč. 21, 1912, str. 117 – 121.

Dostupné z: <http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid21/index.htm>

Mapka k článku

